

Filosofie „první“

Aristotelés vydělil z celé řady filosofických věd tři „základní“, a zařadil je do tzv. „první filosofie“. Po naše první úvahy může zcela postačit, když se pokusíme aspoň předběžně přezkoumat, co z tohoto jeho pojetí zůstalo resp. co se z něho po mnoha staletích změnilo, případně co je ještě dnes použitelné. V jistém smyslu nejsnadnější by se to mohlo jevit v případě tzv. matematiky (v Aristotelově pojetí): čísla nebo geometrické útvary jsou vskutku – aspoň to jinak nemůžeme ani pojímat – „neměnné“, tj. musí být také jako „neměnné“ chápány a musí s nimi být takto zacházeno. (Později se ovšem ukáže, že to platí vlastně na všechny intencionální „předměty“ či „objekty“, i když na to už nemyslíme.) Zcela jinak se to má s „nejvyšší“ teoretickou filosofickou disciplínou, totiž „theologií“: „Bůh“ nemůže být chápán jako neměnný, jakmile si uvědomíme, že život bez pohybu, bez proměnlivosti prostě není možný. Máme-li „Boha“ (nebo i za použití jiného jména, tedy např. „Pravdu“) chápat jako živého (živou), nemůžeme ho (ji) zbavit hybnosti a proměnlivosti (což pochopitelně vůbec neznamená a nemusí znamenat něco, co se vymyká řádu a tedy i pochopení smyslu). Pokud bychom tedy chtěli nějak zachovat Aristotelovu „theologii“ (třeba i pod jiným jménem), museli bychom – řekněme předběžně při zachování oné „jedinosti“ – vymezit její „tématiku“ jako „o tom, co je jedno a co se mění“. A „fysiku“ bychom mohli nejen zachovat, ale učinit ji všeobsáhlou disciplínou o všem „vnitrosvětém“. Zabývala by se tedy vším, co má předmětnou i nepředmětnou stránku a co se mění. Určitý problém by bylo nutno řešit, kam přiřadit tzv. intencionální nepředměty, tj. myšlenkové modely událostí a skutečností událostního charakteru. Zajisté by nebylo správné ani možné je zařadit do „fysiky“, ale stejně tak nemožné by bylo je zařadit do „matematiky“ – leda po důkladné revizi této disciplíny (a asi také po jejím přejmenování, už také proto, že její pojmenování je etymologicky spjata s řeckým termínem „mathéma“, zase ovšem s tou podmínkou, že bychom nechtěli tento starý termín vybavit novými hlavními konotacemi). Bylo by proto asi případné založit tuto disciplínu tak, že by se týkala všech myšlenkových „model“, tj. intencionálních korelátů, a to bez rozdílu, zda jsou míněny jako neměnné nebo jako proměnlivé. K tomu by se pochopitelně museli také vyjádřit „matematikové“, zda by jim to takto vyhovovalo a zda v nejvyšších a nejnovějších matematických disciplínách by se to třeba nesetkávalo s vítaností a otevřeností.

(Písek, 060522-5.)